

Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap (SOU 2021:2)

Remiss från Utbildningsdepartementet

Remisstid den 23 april 2021

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i denna promemoria.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Föredragande borgarrådet Karin Ernlund anför följande.

Ärendet

Utbildningsdepartementet har remitterat Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap (SOU 2021:2) till staden för yttrande. Den remitterade utredningen är ett delbetänkande av Utredningen om språk- och samhällskunskapskrav för svenskt medborgarskap och andra frågor om medborgarskap (USSMA). Utredningen föreslår genom införandet av krav på kunskaper i svenska och grundläggande samhällskunskap för förvärvande av svenskt medborgarskap ett antal ändringar i medborgarskapslagen. Förslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2025.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd och Södermalms stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontoret ställer sig i huvudsak positivt till de förslag som lämnas, men önskar klargörande om ansvar och utformning av stöd till särskilda målgrupper med behov av detta, då detta annars riskerar att indirekt hamna inom det kommunala ansvaret. Vidare anser stadsledningskontoret att alternativa sätt att visa på kunskaper i svenska inte bör missgynna de elever som haft tillräckliga kunskaper för att hoppa över initiala delkurser samt de som läst inom särvux samt att de muntliga kunskaperna bör prövas genom ett personligt möte.

Arbetsmarknadsnämnden påpekar att ett medborgarskapsprov i samhällskunskap bör utgå från samma innehåll som exempelvis kurser i samhällsorientering för att skapa en kedja som blir konsekvent och lätt för individen att förstå.

Socialnämnden pekar på att utredningens förslag om språkkrav i nivå med sfi kurs D inte nödvändigtvis motsvarar de krav som ställs på studier i svenska för att stå till arbetsmarknadens förfogande enligt SoL, oftast kurs C. Därutöver anför nämnden att högre kostnader för att skaffa medborgarskap kan leda till att grupper med svag

ekonomi utesluts från de rättigheter som medborgarskapet medför samt att hänsyn bör tas till individers olika förutsättningar att lyckas med språkinläring.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd lyfter att kostnaden för att göra provet riskerar att vara exkluderande snarare än inkluderande. Nämnden lyfter även att en väl utbyggd sfi-utbildning med lärare med hög kompetens är en förutsättning.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd anser att språk och samhällskunskap är viktiga pusselbitar för lyckad integration. Nämnden lyfter särskilt fram vikten av att möta brist på digital kompetens om proven som huvudregel ska vara digitala samt att ställda krav inte bör vara exkluderande för personer med kort utbildningsbakgrund.

Södermalms stadsdelsnämnd ser positivt på ett medborgarskapsprov, men lyfter problematiken med personer som vid ankomst till Sverige saknade läs- och skrivfärdigheter och saknar dessa även efter lång tid i landet. För denna grupp anser nämnden att andra krav bör ställas för medborgarskap.

Mina synpunkter

Som stadsledningskontoret lyfter fram i sitt remissvar på denna utredning är kunskaper i det svenska språket och samhället en viktig förutsättning för en fungerande och hållbar integration. Den grönbå majoritetens mål är att Stockholm ska vara ett nationellt och internationellt föredöme för snabb etablering av nyanlända på arbetsmarknaden. Därför gör vi det vi kan, med kommunens verktyg, för att vägen till arbete och kunskaper i svenska ska vara kort i Stockholm. Bland annat genom inrättandet av en väg in för alla nyanlända, kombinationsutbildningar där sfi läses integrerat med yrkesutbildning och genom en integrationspakt med näringslivet.

Utredningen har föreslagit ett tillvägagångssätt för att ställa vissa kunskapskrav i svenska språket och samhällskunskap på personer som ansöker om svenskt medborgarskap. Utöver utredningens syfte att stärka medborgarskapets status, kan kunskapskraven också innebära att fler fullföljer studier i svenska och exempelvis de kurser i samhällsorientering som staden bedriver.

Jag vill särskilt understryka bland annat arbetsmarknadsnämndens synpunkter om att det är viktigt med samordning av provens kunskapsinnehåll med befintligt innehåll i exempelvis samhällsorienteringen samt möjligheten att använda befintliga betyg i kurser i svenska från olika studievägar och studieformer. Det är viktigt att inte skapa parallella processer i en redan komplex myndighetsflora. Därutöver vill jag lyfta fram stadsledningskontorets önskemål om att regeringen tydliggör vad som kan ligga till grund för dispens, vem som har rätt till särskilt stöd och hur detta ska organiseras, samt att kostnaderna för provet beaktas ur ett jämlikhetsperspektiv.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i denna promemoria.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Stockholm den 14 april 2021

KARIN ERNLUND

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. SOU 2021:2 Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden Karin Wanngård, Jan Valeskog, Emilia Bjuggren och Kadir Kasirga (alla S) och borgarrådet Clara Lindblom (V) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Utredningens förslag avvisas och följande anføres.

Vi delar uppfattningen att det är önskvärt att människor som avser att permanent bosätta sig i Sverige erhåller svenska språkkunskaper som även underlättar en vidare integration i samhället. Kunskaper i svenska språket och grundläggande samhällskunskap har stor betydelse för möjligheten att få arbete och i övrigt integreras i det svenska samhället. Men detta förslag är ett paradigmskifte i hur vi historiskt sett på rättigheter i Sverige. Den linje som tidigare varit gällande har sett rättigheter som en nyckel till integration som ska öppna upp dörrar, medan detta förslag innebär ett skifte mot att betrakta rättigheter i samhället som belöningar vissa kan få om de mot alla odds lyckas ta sig igenom dessa stängda dörrar. Ett sådant skifte i synen på rättigheter får inte bara konsekvenser för de som omfattas av det, utan för alla i samhället. Vi motsätter oss en sådan utveckling.

Det finns ingen tvekan om att språk och kunskap om samhället är en viktig del av allas våra möjligheter att vara en del av samhället. Dock finns det ingen forskning som visar att språkkrav ger positiva effekter för utveckling av språkkunskap. Istället är det andra faktorer som påverkar möjligheten till effektiv språkinläring som till exempel trygghet och aspekter rörande språkundervisningens kvalitet. Om man vill ge bättre förutsättningar för inläring av svenska språket bör samhället alltså istället ge möjlighet till SFI från dag ett, trygga permanenta uppehållstillstånd och satsa på kvalitetshöjning av SFI.

Forskningen visar att ett språkkrav som ett villkor för att få svenskt medborgarskap riskerar leda till lägre, fördröjd samt en mer selektiv naturalisering. Den forskning som gjorts om konsekvenserna av införandet av integrationskrav i Nederländerna och i Danmark visar att det finns en stor sannolikhet att denna åtgärd kommer innebära en försämrad inkludering i samhället. Om utvecklingen i Sverige skulle följa samma mönster skulle de förändrade reglerna riskera att innebära att mindre än hälften av de som har för avsikt att bosätta sig permanent i Sverige skulle få svenskt medborgarskap och därmed rösträtt vid riksdagsval. Framför allt skulle de lågutbildade drabbas hårdast. Den grupp kvinnor som saknar en utbildning från sitt hemland och som idag är långt från arbetsmarknaden är redan i dag en utsatt grupp och risken är att detta kommer påverka deras situation i högre grad.

Kostnaden för att genomföra proven skulle innebära ett stort hinder för låginkomsttagare att ansöka om medborgarskap. Särskilt hårt skulle det slå mot de som av olika skäl kommer behöva flera försök för att klara testen. Möjligheten att bli svensk medborgare ska inte vara avhängt vilken inkomst man har. Även de som har försörjningsstöd ska kunna bli svenska medborgare.

Det kommer även oönskade effekter ur ett demokratiskt perspektiv eftersom det kan medföra att utlandsfödda som är permanent bosatta i Sverige sedan många år kommer att sakna rösträtt i riksdagsvalen. Att erhålla medborgarskap är dessutom en katalysator för en bättre ställning på arbetsmarknaden och för individens politiska och sociala engagemang, något som såväl nationell som internationell forskning visar. Med tanke på att ett medborgarskap och en inkludering spelar en positiv roll i integrationsprocessen är ett införande av språkkrav djupt problematiskt.

Det är inte integrationspolitiken som har misslyckats, det är jämlikhetspolitiken som har misslyckats. Andelen utlandsfödda i Sverige som arbetar är högre än den genomsnittliga andelen inrikes födda med arbete i OECD. Men utlandsfödda – och deras barn – har i genomsnitt lägre löner, tyngre arbeten och är oftare formellt överkvalificerade i sina yrken. Däri ligger problemet. Och i den bostadspolitik som lett till en skriande bostadsbrist, bostadssegregation och rika kommuner som stänger vanligt folk ute. Vi vill skapa ett inkluderande samhälle genom att minska klyftorna.

Kommunstyrelsen

Reservation anfördes av Karin Wanngård, Jan Valeskog och Kadir Kasirga (alla S) och Rashid Mohammed och Sara Stenudd (båda V) med hänvisning till Socialdemokraternas och Vänsterpartiets gemensamma reservation i borgarrådsberedningen.

Särskilt uttalande gjordes av Peter Wallmark (SD) enligt följande.

Sverigedemokraterna anser likt utredningen, att det enligt lag ska ställas krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för att förvärva svenskt medborgarskap för den som är 16-66 år. Undantag från kravet för ska också kunna ges om möjlighet saknas för språkinläring som ligger utanför individens kontroll, till exempel för person som på grund av funktionsnedsättning inte kan lära sig svenska.

Bakgrunden till vårt ställningstagande är att det svenska språket är nyckeln till att känna delaktighet och inkludering. Det faktum att ökade krav för medborgarskap minskar efterfrågan på detsamma ser vi inte som något problem då ökade krav för att få medborgarskap på sikt främjar förståelse, tillhörighet och sammanhållning för dem vars avsikt är att stanna och bli en del av vårt samhälle.

Likväl som att inneha rätten att dela ut medborgarskap borde myndigheterna ha rätt att dra tillbaka medborgarskapet från dem som har lämnat felaktiga uppgifter. Folkkrätten ger Sverige den möjligheten och alla de övriga nordiska länderna har tagit den.

Ersättaryttrande gjordes av Lisa Palm (Fi) med hänvisning till Socialdemokraternas och Vänsterpartiets gemensamma särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Remissammanställning

Ärendet

Den remitterade utredningen är ett delbetänkande av Utredningen om språk- och samhällskunskapskrav för svenskt medborgarskap och andra frågor om medborgarskap (USSMA). Utredningen föreslår genom införandet av krav på kunskaper i svenska och grundläggande samhällskunskap för förvärvande av svenskt medborgarskap ett antal ändringar i medborgarskapslagen. Förslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2025.

I utredningen föreslås att kriterierna för medborgarskap i lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap ska kompletteras med krav på kunskaper i svenska och grundläggande samhällskunskap. Kravet ska gälla alla som har fyllt 16 men inte 67 år. Undantag föreslås för bland annat nordiska medborgare och statslösa unga under 21 år. Undantag från kravet kan även göras om särskilda skäl finns, så som väsentliga funktionsnedsättningar och andra personliga förhållanden. I utredningen föreslås även att nivån på kravet och vilka färdigheter i svenska som ska provas ska regleras i lagen om svenskt medborgarskap.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd och Södermalms stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 28 mars 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholms stad bedriver sitt arbete rörande svenska för invandrare och vuxenutbildning med utgångspunkt i kommunfullmäktiges mål 1.1 *I Stockholm är människor självförsörjande och vägen till arbete och svenskkunskaper är kort*. Kunskaper i det svenska språket och samhället är en viktig förutsättning för en fungerande och hållbar integration.

Stadsledningskontoret ställer sig positivt till utredningens syfte och intention att stärka medborgarskapets status och att främja ett inkluderande samhälle. Kunskapskraven skulle kunna vara en bidragande faktor för att öka motivation till studier i svenska och samhällskunskap för personer som är nyanlända i Sverige och som önskar ha ett svenskt medborgarskap.

Stadsledningskontoret ställer sig i huvudsak positivt till de förslag som lämnas. I utredningen framgår att vissa målgrupper kan ha ett behov av särskilt behov av stöd för att klara ett medborgarskapsprov. Det behöver dock klargöras hur ett sådant stöd ska utformas, hur det ska organiseras och vem ska ansvara för det. Den del av samhället som ska ansvara för dessa delar bör vidare även erhålla ersättning för uppdraget. I det fall att ett ansvar inte tydligt pekas ut riskerar uppgiften att indirekt hamna inom det kommunala ansvaret.

Stadsledningskontoret ställer sig positivt till förslagen om att boken och provet avseende samhällskunskap ska utgå ifrån vuxenutbildningens kursplaner för samhällsorienterande ämnen. Det bidrar med önskvärd tydlighet och medför att de efterfrågade kunskaperna kopplas till kunskapskraven inom det ordinarie utbildningssystemet. Medborgarskapsprovet

behöver dock kopplas tydligare även till de kurser i samhällsorientering som kommunerna idag är skyldiga att erbjuda vissa nyanlända invandrare.

Stadsledningskontoret vill påpeka att kursen i samhällsorientering och medborgarskapsprovet i samhällskunskap i grunden bör utgå från samma material, i syfte att undvika en situation där det blir svårt för individen att avgöra vilka kunskaper som anses vara de viktiga inom samhällsorienteringen, och vilka kunskaper som faktiskt provas i medborgarskapsprovet. Ur ett pedagogiskt perspektiv finns också stora fördelar med att utgå från ett och samma grundmaterial. En vinst med detta skulle kunna bli att nyanländas och deras anhörigas motivation att ta del av samhällsorienteringen i samband med ankomsten till Sverige ökar.

Utredningen föreslår även att ett annat sätt att visa tillräckliga kunskaper i svenska är att eleven kan visa att han eller hon har godkänt betyg i alla fyra delkurser i svenska eller svenska som andraspråk på grundläggande nivå inom komvux. Många elever i Stockholms stad läser dock inte delkurs ett då de har tillräckliga kunskaper för att gå direkt in på delkurs två. Förslaget bör därför omformuleras för att inte missgynna dessa elever.

Stadsledningskontoret anser att det av förslaget istället bör framgå att det som krävs är ett sammanfattande betyg av hela den kursen, alternativt betyg i delkurs fyra. Vidare anser stadsledningskontoret att även betyg i svenska och samhällsorienterande kurser från kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning (särvt) ska likställas med de kunskaper som krävs för medborgarskap.

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömning gällande möjlighet till dispens för vissa målgrupper om särskilda skäl föreligger. Resonemanget kring vem som kan få dispens från kravet att visa kunskaper i svenska och/eller samhällskunskap behöver dock förtydligas i syfte att främja likvärdiga bedömningar och för att tydliggöra vad som anses vara giltiga skäl. Det bör specificeras vilka underlag som kan ligga till grund för dessa undantag och vilken typ av andra personliga förhållanden som bedöms vara skäl för dispens.

Det är vidare lämpligt att medborgarskapsprovet i så hög utsträckning som möjligt följer befintliga strukturer och att en tydlig ansvarsfördelning görs mellan involverade aktörer. Stadsledningskontoret ställer sig dock tveksamt till förslaget gällande att den muntliga delen av provet i svenska ska kunna genomföras genom inläsning på ljudfil. Syftet med provet är att pröva konversationsförmåga, vilket medför att inläsning på ljudfil är olämpligt. De muntliga kunskaperna bör provas genom ett personligt möte.

Stadsledningskontoret vill framhålla att de föreslagna kostnaderna för medborgarskapsprovet medför en risk för att vissa målgrupper, så som till exempel personer med kortare utbildningsbakgrund, som kan ha svårt att klara provet på det första försöket genom just kostnaden hindras från att göra om provet. Ett sådant hinder medför en ojämlikhet och bör tas i beaktande när kostnaderna slutligen fastställs.

Arbetsmarknadsnämnden

Arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 23 mars 2021 följande.

Arbetsmarknadsnämnden beslutade att hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt yttrande över remissen.

Reservation anfördes av Salar Rashid m.fl. (S) och Rashid Mohammed m.fl. (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Martin Westmont (SD), *bilaga 1*.

Arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 11 mars 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Arbetsmarknadsförvaltningen avgränsar sitt yttrande till de förslag som kan komma att påverka den kommunala verksamheten.

Ett medborgarskapsprov införs

Arbetsmarknadsförvaltningen ser positivt på att utredningen uppmärksammar det behov av stöd som vissa målgrupper kan ha för att klara av medborgarskapsprovet. Förvaltningen anser dock att det behöver klargöras hur ett sådant riktat stöd ska organiseras och vem som ska ansvara för det. Den aktör som får uppdraget bör även tilldelas medel för ändamålet. Om ett tydligt ansvar och uppdrag för att tillhandahålla stödet inte fördelas finns risk för att uppgiften indirekt kommer att belasta kommunen.

Utredningen föreslår att boken och provet i samhällskunskap ska utgå från vuxenutbildningens kursplaner för samhällsorienterande ämnen vilket förvaltningen ser som positivt. Detta bidrar med tydlighet och att kunskaperna i medborgarskapsprovet kopplas till kunskapskraven inom det ordinarie utbildningssystemet. Samtidigt anser arbetsmarknadsförvaltningen att medborgarskapsprovet tydligare behöver kopplas även till de kurser i samhällsorientering som kommunerna idag är skyldiga att erbjuda vissa nyanlända invandrare.

Utredningen lyfter att innehållet i kursen i samhällsorientering skiljer sig mellan kommunerna samt att kursen utförs i nära anslutning till individens ankomst i Sverige, och att kursen därför inte kan likställas med medborgarskapsprovet. Utredningen anser inte heller att den bok (*Om Sverige*) som kursen i samhällsorientering baseras på är lämplig att använda som underlag för medborgarskapsprovet då materialet ägs av Länsstyrelsen.

Arbetsmarknadsförvaltningen har förståelse för utredningens resonemang på dessa punkter, men vill betona vikten av att ett nytt medborgarskapsprov behöver lyftas in i ett befintligt sammanhang för att skapa en kedja som blir konsekvent och lätt för individen att förstå. Förvaltningen anser därför att både kursen i samhällsorientering och medborgarskapsprovet i samhällskunskap i grunden bör utgå från samma material, i syfte att undvika en situation där det blir svårt för individen att avgöra vilka kunskaper som anses vara de viktiga inom samhällsorienteringen, och vilka kunskaper som faktiskt prövas i medborgarskapsprovet. Ur ett pedagogiskt perspektiv finns också stora fördelar med att utgå från ett och samma grundmaterial. Materialet skulle till exempel kunna delas upp i moduler, så att kursen i samhällsorientering utgår från en grundläggande modul som sedan vid behov kan kompletteras med ytterligare en fördjupande modul inför medborgarskapsprovet. En vinst med detta skulle kunna bli att nyanländas och deras anhörigas motivation att ta del av samhällsorienteringen i samband med ankomsten till Sverige ökar.

Andra sätt att visa kunskap

Arbetsmarknadsförvaltningen ser positivt på förslaget om att kunskaper även ska kunna visas på andra sätt än genom medborgarskapsprovet. Liksom utredningen bedömer även

arbetsmarknadsförvaltningen att likställandet av betyg i sfi kurs D med kunskapskraven i medborgarskapsprovets delprov i svenska skulle leda till att fler individer slutför sfi kurs D.

Utredningen föreslår även att ett annat sätt att visa tillräckliga kunskaper i svenska är att eleven kan visa att han eller hon har godkänt betyg i alla fyra delkurser i svenska eller svenska som andraspråk på grundläggande nivå inom komvux. Arbetsmarknadsförvaltningen vill här framhålla att många elever i Stockholms stad inte läser delkurs ett då de har tillräckliga kunskaper för att gå direkt in på delkurs två, och att förslaget bör omformuleras för att inte missgynna dessa elever. Förvaltningen anser att det av förslaget istället bör framgå att det som krävs är ett sammanfattande betyg av hela den kursen, alternativt betyg i delkurs fyra.

Vidare anser arbetsmarknadsförvaltningen att även betyg i svenska och samhällsorienterande kurser från kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning (särsvux) ska likställas med de kunskaper som krävs för medborgarskap.

Dispens från kravet på kunskaper i svenska och samhällskunskap

Arbetsmarknadsförvaltningen instämmer i utredningens bedömning gällande möjlighet till dispens för vissa målgrupper om särskilda skäl föreligger. Utredningen anser att särskilda skäl ska förstås som en väsentlig funktionsnedsättning, men även andra personliga förhållanden som har samma inverkan på individens förmåga att visa sina kunskaper ska kunna räknas som en grund till dispens.

Arbetsmarknadsförvaltningen anser att resonemanget kring vem som kan få dispens från kravet att visa kunskaper i svenska och/eller samhällskunskap behöver förtydligas i syfte att främja likvärdiga bedömningar och tydliggöra vad som anses vara giltiga skäl. Förvaltningen menar att det bör specificeras vilka underlag som kan ligga till grund för dessa undantag och vilken typ av andra personliga förhållanden som bedöms vara skäl för dispens. För att beviljas dispens bör individen enligt utredningen till exempel kunna visa på att hen har deltagit i språkundervisning eller gjort sitt bästa för att nå så hög kunskapsnivå som möjligt utifrån sina förutsättningar. Här kan det till exempel finnas behov av att tydliggöra hur bedömningen av dispens görs och om något ytterligare ansvar kommer att åläggas kommunen eller den enskilda läraren gällande bedömning av individens deltagande i undervisning i svenska.

Genomförandet av medborgarskapsprovet

Arbetsmarknadsförvaltningen anser liksom utredningen att det är lämpligt att medborgarskapsprovet i så hög utsträckning som möjligt följer befintliga strukturer och att en tydlig ansvarsfördelning görs mellan involverade aktörer. Förvaltningen ställer sig dock tveksam till förslaget om att den muntliga delen av provet i svenska skulle kunna bedömas genom inläsning på ljudfil. Metoden för genomförandet behöver utgå från syftet med provet, och om syftet till exempel är att testa konversationsförmåga är metoden med inläsning på ljudfil inte lämplig. Det kan därför finnas skäl att överväga de tillvägagångssätt som utredningen ger exempel på från andra länder, där muntliga kunskaper testas i ett personligt möte.

Gällande kostnaden för medborgarskapsprovet bedömer arbetsmarknadsförvaltningen att det finns en risk för att vissa målgrupper så som till exempel personer med en kortare utbildningsbakgrund kan ha svårt att klara av provet på ett försök, och att kostnaden kan hindra dem från att göra om provet. Detta skulle leda till ojämlika förutsättningar att förvärva svenskt medborgarskap och bör tas i beaktande när kostnaden för provet fastställs.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 23 mars 2021 följande.

Nämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar till kommunstyrelsen på remiss om krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap

Reservation anfördes av Alexandra Mattsson m.fl. (V) och Karin Gustafsson, Anders Göransson och Lotten Hammar (S), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Christina Wallmark (SD), *bilaga 1*.

Ersätтарыttrande gjordes av Anna Rantala Bonnier (Fi), *bilaga 1*.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 31 mars 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till förslagets syfte och intention om att stärka medborgarskapets status och att främja ett inkluderande samhälle. Kunskapskraven skulle kunna vara en bidragande faktor för att öka motivation till studier i svenska och samhällskunskap för personer som är nyanlända i Sverige och som önskar ha ett svenskt medborgarskap, vilket i sin tur skulle kunna vara bidragande till ökade möjligheter till etablering på arbetsmarknaden och bostadsmarknaden. Det finns dock inte något stöd i forskningen för att ett högt ställt krav på språkkunskaper också leder till bättre integration. Vid ökade krav för medborgarskap visar forskning att efterfrågan på medborgarskap minskar, vilket kan innebära att färre kan komma att ansöka om svenskt medborgarskap.¹ Förvaltningen vill därmed belysa några aspekter på förslaget som är viktiga att beakta för att undvika att vissa grupper får minskad möjlighet till ett svenskt medborgarskap.

Inom ramen för utredningen konstateras att förutom ökade kostnader för staten bedöms även kommunernas kostnader för SFI-undervisning (svenska för invandrare) öka med anledning av förslaget om krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för medborgarskap. Det handlar framförallt om ett förväntat ökat antal deltagare, både personer som avser lära sig bättre svenska för att klara provet samt personer som avser klara kurs D för att inte behöva genomföra provet. Personer som är nyanlända i Sverige och som uppbär ekonomiskt bistånd, då de saknar arbete och egen försörjning, kan inom ramen för kravet att stå till arbetsmarknadens förfogande studera SFI upp till kurs C. Högre kurser godkänns vanligtvis inte som en del i att stå till arbetsmarknadens förfogande. Efter avklarad kurs C förväntas den enskilde vara aktivt arbetssökande på heltid. Det finns möjlighet att på sin fritid (kvällar och helger) läsa SFI på högre nivå för de som önskar. Förvaltningen anser således att staden bör uppmuntra och informera nyanlända om deras möjlighet till att läsa SFI upptill D-nivå på sin fritid.

I dagsläget kostar en ansökan om svenskt medborgarskap 1 500 kronor. Enligt utredningens förslag kommer den som behöver göra hela medborgarskapsprovet att behöva betala 2 500 kronor bara för själva provet. Det är en betydande kostnad för individer med låg eller ingen inkomst. För den som behöver göra om provet en eller flera gånger blir kostnaden ännu högre. Förutom kostnaden för själva provet kan kostnader också uppstå för förlorad arbetsinkomst avseende den tid provdeltagarna behöver avsätta för att genomföra provet. Förvaltningen bedömer att personer som saknar egen inkomst och uppbär ekonomiskt bistånd

¹ Rooth och Strömblad (2008). *Språk, krav och medborgarskap*. Underlagsrapport nr 14 till Globaliseringsrådet

eller personer som har låg inkomst kan tendera att i mindre grad ansöka om svenskt medborgarskap med anledning av svårigheter att bekosta avgiften. Detta kan leda till att grupper med svag ekonomi utesluts från de rättigheter som följer med ett medborgarskap, som till exempel rätten att rösta i riksdagsvalet.

För de allra flesta i Sverige är det svenska språket nyckeln till att bli delaktig i samhället och en nödvändig länk för att skapa förståelse människor emellan. Men förutsättningarna för att lära sig ett språk varierar från person till person och det kan finnas många skäl till att inte alla lyckas med språkinläringen. Dessa skäl ligger ofta utanför individens egen kontroll. Förvaltningen anser således att det är viktigt att ta hänsyn till individers olika förutsättningar för att lyckas med språkinläring. Det nuvarande förslaget medger att personer som inte kan förväntas visa de kunskaper som efterfrågas som ett krav för medborgarskap ska kunna få dispens om särskilda skäl föreligger. Förvaltningen anser det vara av stor betydelse att förslaget i denna del implementeras på ett adekvat sätt för att undvika att personer med till exempel funktionsnedsättningar utesluts från möjligheten att erhålla ett svenskt medborgarskap

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 18 mars 2021 följande.

Förvaltningens tjänsteutlåtande överlämnas som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Tina Kratz m.fl. (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Karin Wallin (SD), *bilaga 1*.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 16 februari 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Frågan om svenskt medborgarskap har ingen direkt koppling till kommunal verksamhet. Svenskt medborgarskap krävs för att få rösta i riksdagsval men inte i kommunalval. Även den som inte är svensk medborgare har rösträtt till region- och kommunfullmäktige om de varit folkbokförda i Sverige tre år i följd före valdagen. Det finns inte heller något krav på svenskt medborgarskap för att få ta del av stöd och service från kommunen.

Däremot kan införandet av provet ha många indirekta konsekvenser för kommunerna. Utredningen bedömer att kommunernas kostnader för kommunal vuxenutbildning i SFI kan komma att öka, på grund av ett ökat antal deltagare. Detta bedöms bli följden av att fler kommer att vilja lära sig svenska för att kunna klara provet, alternativt klara kurs D inom SFI för att inte behöva göra språkprovet. De ökade kostnaderna för kommunerna föreslås finansieras genom anslag.

Förvaltningen delar uppfattningen att kunskaper i svenska språket och grundläggande samhällskunskap har stor betydelse för möjligheten att få arbete och i övrigt integreras i det svenska samhället. Om kravet på kunskaper i svenska och samhällskunskap för att kunna få svenskt medborgarskap leder till att fler personer får dessa kunskaper är det positivt, och kan på sikt bidra till ett mer inkluderande samhälle, vilket enligt utredningen är syftet med att införa kravet.

Förvaltningen instämmer också i utredningens uppfattning att det nya kravet behöver vara så balanserat, rättvist och jämställt som möjligt så att det inte leder till exkludering och utestängande. Förvaltningen ser dock att det finns vissa aspekter av förslaget som riskerar att bli exkluderande snarare än inkluderande. Det gäller bland annat kostnaden för provet som uppgår till totalt 2 500 kronor. Idag är avgiften för ansökan om medborgarskap 1 500 kronor, så om kostnaden för provet läggs till detta skulle den totala kostnaden bli 4000 kronor, eller

ännu högre om personen inte blir godkänd vid första försöket. Detta skulle för en del personer innebära ett hinder för att kunna ansöka om svenskt medborgarskap. I utredningen konstateras att det nya kravet sannolikt kommer att medföra att ett antal människor inte kommer att försöka få svenskt medborgarskap, dels för att det upplevs som alltför svårt att nå kravet, eller av ekonomiska skäl.

I utredningen föreslås att anpassningar av proven ska kunna göras, och att dispens från hela eller delar av proven ska kunna ges vid särskilda skäl, som exempelvis väsentliga funktionsnedsättningar eller andra personliga förhållanden.

Förvaltningen ser positivt på detta, då det bör minska risken för att människor utestängs från möjligheten att få svenskt medborgarskap på grund att de av olika skäl inte kan nå upp till de krav som ställs. Förvaltningen anser dock att det behöver förtydligas vad som avses med ”personliga förhållanden”, då det är av stor vikt att bedömningen av vem som ska beviljas dispens eller anpassningar anpassning av proven blir likvärdig och rättssäker.

Förvaltningen delar också utredningens uppfattning att det kan behövas riktade stödinsatser till vissa målgrupper för att de ska kunna uppnå de krav som föreslås för att kunna få svenskt medborgarskap. Det kommer också att ställa krav på en väl utbyggd SFI-utbildning och en hög kompetens bland SFI-lärare att möta personers olika bakgrund och behov. Sammanfattningsvis anser förvaltningen att det är av mycket stor vikt att både män och kvinnor, i olika åldrar och med varierande utbildnings- och språkbakgrund, även i fortsättningen ska ha möjlighet att bli svenska medborgare.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 11 mars 2021 följande.

Stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens förslag till svar på remiss av krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap (SOU 2021:2) och överlämnar det till kommunstyrelsen.

Särskilt uttalande gjordes av Rashid Mohammed m.fl. (V) och Anna Jonazon m.fl. (S), *bilaga 1*.

Ersätтарыttrande gjordes av Karin Ploen (Fi), *bilaga 1*.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 26 januari 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen menar att grundläggande språkkunskaper och viss samhällsorienterad kunskap är viktiga pusselbitar för en lyckad integration.

Förvaltningen menar liksom utredningens förslag att de krav som ställs på kunskaper i svenska och samhällskunskaper för förvärv av medborgarskap bör vara på samma nivå som i övriga europeiska länder. Vidare anser förvaltningen att det är rimligt att dessa krav för svenskt medborgarskap föreslås omfatta den som har fyllt 16 men inte 67 år. Dels för att språkkunskaper vanligtvis är en förutsättning för att komma in på arbetsmarknaden, dels för att äldre personer kan ha svårare att lära sig ett nytt språk.

Förvaltningen anser liksom utredningen att dispens från kraven eller anpassningar av kunskapsproven bör kunna ges vid särskilda skäl som exempelvis vid väsentliga funktionsnedsättningar eller andra personliga förhållanden. Förvaltningen menar dock att det är viktigt att fastställa vad väsentliga funktionsnedsättningar och personliga förhållanden kan innebära.

Utredningens förslag att provet ska genomföras digitalt är bra och möjligt för de flesta människor att genomföra. Förvaltningen menar dock att det vid brist på digital kompetens ska erbjudas möjlighet att göra provet på andra sätt. Avsaknaden av digital kompetens kan vara exkluderande.

För att processen ska vara likvärdig och rättssäker menar förvaltningen att människors olika bakgrund, förutsättningar och möjligheter att lära sig ett nytt språk bör uppmärksammas. Detta hänger bland annat samman med personens utbildningsnivå, hur likt eller olik modersmålet är det språk personen ska lära sig och vid vilken ålder personen ska lära sig det nya språket. Detta ställer krav på en välfungerande samhällsintroduktion, sfi-utbildning och en kompetens bland sfi-lärare att möta personers olika bakgrund och behov för att kraven inte ska vara exkluderande. De ställda kraven ska inte vara exkluderande för personer med kort utbildningsbakgrund och en begränsad läs- och skrivförmåga.

Även kostnaden för kunskapsproven kan för en del personer vara en begränsande faktor och ett hinder för att ansöka om svenskt medborgarskap.

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 25 mars 2021 följande.

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Charlotte Lilja Pittuco (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Christina Wallmark (SD), *bilaga 1*.

Ersätтарыttrande gjordes av Antonia Simon (Fi), *bilaga 1*.

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 11 februari 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser i huvudsak positivt på införande av ett medborgarskapsprov. Det kan innebära en högre motivation att snabbare lära sig om det svenska samhället samt säkra en viss kunskapsnivå rent språkligt. Förvaltningen anser att krav på kunskap sänder en viktig signal till nyanlända om att medborgarskap innebär en konkret anknytning till landet utöver bosättningsaspekten. Genom grundläggande kunskaper om samhället och språket ökar upplevelsen av samhörighet utöver den självständighet det medför. Det innebär även att Sverige ställer liknande krav inför medborgarskap som de övriga nordiska länderna.

Förvaltningen vill dock lyfta vikten av att säkerställa att det tas särskild hänsyn till människor med lägre utbildningsnivå, exempelvis analfabeter. Detta för att inte riskera en situation där enbart nyanlända med en viss utbildningsnivå får möjlighet att bli svenska medborgare. Inom samhällsvägledningen är just gruppen analfabeter de som har störst behov av stöd och guidning för att på sikt kunna integrera sig och leva ett självständigt liv i Sverige. Som beskrivs i delbetänkandet har exempelvis Finland tagit hänsyn till den som var myndig vid ankomsten och inte kunde läsa/skriva och som vid ansökan om medborgarskap fortfarande inte kan läsa/skriva på sitt modersmål eller något annat språk. I de fallen undantas språkkravet för medborgarskap. Men med villkoret att den sökande har grundläggande färdigheter i att förstå och tala finska eller svenska eller att denna under en lång tid regelbundet har deltagit i undervisning i finska/svenska. Även i Sverige skulle detta kunna vara en tänkbar lösning.

Reservationer m.m.

Arbetsmarknadsnämnden

Reservation anfördes av Salar Rashid m.fl. (S) och Rashid Mohammed m.fl. (V) enligt följande.

Arbetsmarknadsnämnden avslår utredningens förslag och anför följande.

Vi delar uppfattningen att det är önskvärt att människor som avser att permanent bosätta sig i Sverige erhåller svenska språkkunskaper som även underlättar en vidare integration i samhället. Kunskaper i svenska språket och grundläggande samhällskunskap har stor betydelse för möjligheten att få arbete och i övrigt integreras i det svenska samhället. Men detta förslag är ett paradigmskifte i hur vi historiskt sett på rättigheter i Sverige. Den linje som tidigare rått har sett rättigheter som en nyckel till integration som ska öppna upp dörrar, medan detta förslag innebär ett skifte mot att betrakta rättigheter i samhället som belöningar vissa kan få om de mot alla odds lyckas ta sig igenom dessa stängda dörrar. Ett sådant skifte i synen på rättigheter får inte bara konsekvenser för de som omfattas av det, utan för alla i samhället. Vi motsätter oss en sådan utveckling.

Det finns ingen tvekan om att språk och kunskap om samhället är en viktig del av allas våra möjligheter att vara en del av samhället. Dock finns det ingen forskning som visar att språkrav ger positiva effekter för utveckling av språkkunskap. Istället är det andra faktorer som påverkar möjligheten till effektiv språkinläring som till exempel trygghet och aspekter rörande språkundervisningens kvalitet. Om man vill ge bättre förutsättningar för inläring av svenska språket bör samhället alltså istället ge möjlighet till SFI från dag ett, trygga permanenta uppehållstillstånd och satsa på kvalitetshöjning av SFI.

Forskningen visar att ett språkrav som ett villkor för att få svenskt medborgarskap riskerar leda till lägre, fördröjd samt en mer selektiv naturalisering. Den forskning som gjorts om konsekvenserna av införandet av integrationskrav i Nederländerna och i Danmark visar att det finns en stor sannolikhet att denna åtgärd kommer innebära en försämrad inkludering i samhället. Om utvecklingen i Sverige skulle följa samma mönster skulle de förändrade reglerna riskera att innebära att mindre än hälften av de som har för avsikt att bosätta sig permanent i Sverige skulle få svenskt medborgarskap och därmed rösträtt vid riksdagsval. Framför allt skulle de lågutbildade drabbas hårdast. Den grupp kvinnor som saknar en utbildning från sitt hemland och som idag är långt från arbetsmarknaden är redan i dag en utsatt grupp och risken är att detta kommer påverka deras situation i högre grad.

Kostnaden för att genomföra proven skulle innebära ett stort hinder för låginkomsttagare att ansöka om medborgarskap. Särskilt hårt skulle det slå mot de som av olika skäl kommer behöva flera försök för att klara testen. Möjligheten att bli svensk medborgare ska inte vara avhängt vilken inkomst man har. Även de som har försörjningsstöd ska kunna bli svenska medborgare.

Det kommer även oönskade effekter ur ett demokratiskt perspektiv eftersom det kan medföra att utlandsfödda som är permanent bosatta i Sverige sedan många år kommer att sakna rösträtt i riksdagsvalen. Att erhålla medborgarskap är dessutom en katalysator för en bättre ställning på arbetsmarknaden och för individens politiska och sociala engagemang, något som såväl nationell som internationell forskning visar. Med tanke på att ett medborgarskap och en inkludering spelar en positiv roll i integrationsprocessen är ett införande av språkrav djupt problematiskt.

Det är inte integrationspolitiken som har misslyckats, det är jämlikhetspolitiken som har misslyckats. Andelen utlandsfödda i Sverige som arbetar är högre än den genomsnittliga andelen inrikes födda med arbete i OECD. Men utlandsfödda – och deras barn – har i

genomsnitt lägre löner, tyngre arbeten och är oftare formellt överkvalificerade i sina yrken. Däri ligger problemet. Och i den bostadspolitik som lett till en skriande bostadsbrist, bostadssegregation och rika kommuner som stänger vanligt folk ute. Vi vill skapa ett inkluderande samhälle genom att minska klyftorna.

Särskilt uttalande gjordes av Martin Westmont (SD) enligt följande.

I kraven på svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap så vi vill betona vikten av att samhällsunskapsundervisningen är bred och omfattar vitala viktiga områden som svenska värderingar, kulturella skillnader mellan Sverige och många andra länder kring kvinnors och homosexuellas rättigheter.

Förvaltningens bedömning om att riktade stödinsatser måste genomföras från stadens sida till vissa målgrupper för att risken annars är överhängande för diskriminering, eller att de skulle missgynnas av de nya kunskapskraven är något vi motsätter oss. Kunskapskraven ska vara lika för alla som vill få ett svenskt medborgarskap. Likabehandlingsprincipen är inte diskriminerade utan något vi alltid ska eftersträva i stadens verksamheter.

Socialnämnden

Reservation anfördes av Alexandra Mattsson m.fl. (V) och Karin Gustafsson, Anders Göransson och Lotten Hammar (S) enligt följande.

Socialnämnden avslår utredningens förslag och anför följande

Vi delar uppfattningen att det är önskvärt att människor som avser att permanent bosätta sig i Sverige erhåller svenska språkkunskaper som även underlättar en vidare integration i samhället. Kunskaper i svenska språket och grundläggande samhällskunskap har stor betydelse för möjligheten att få arbete och i övrigt integreras i det svenska samhället. Men detta förslag är ett paradigmskifte i hur vi historiskt sett på rättigheter i Sverige. Den linje som tidigare rått har sett rättigheter som en nyckel till integration som ska öppna upp dörrar, medan detta förslag innebär ett skifte mot att betrakta rättigheter i samhället som belöningar vissa kan få om de mot alla odds lyckas ta sig igenom dessa stängda dörrar. Ett sådant skifte i synen på rättigheter får inte bara konsekvenser för de som omfattas av det, utan för alla i samhället. Vi motsätter oss en sådan utveckling.

Det finns ingen tvekan om att språk och kunskap om samhället är en viktig del av allas våra möjligheter att vara en del av samhället. Dock finns det ingen forskning som visar att språkrav ger positiva effekter för utveckling av språkkunskap. Istället är det andra faktorer som påverkar möjligheten till effektiv språkinläring som till exempel trygghet och aspekter rörande språkundervisningens kvalitet. Om man vill ge bättre förutsättningar för inläring av svenska språket bör samhället alltså istället ge möjlighet till SFI från dag ett, trygga permanenta uppehållstillstånd och satsa på kvalitetshöjning av SFI.

Forskningen visar att ett språkrav som ett villkor för att få svenskt medborgarskap riskerar leda till lägre, fördröjd samt en mer selektiv naturalisering. Den forskning som gjorts om konsekvenserna av införandet av integrationskrav i Nederländerna och i Danmark visar att det finns en stor sannolikhet att denna åtgärd kommer innebära en försämrad inkludering i samhället. Om utvecklingen i Sverige skulle följa samma mönster skulle de förändrade reglerna riskera att innebära att mindre än hälften av de som har för avsikt att bosätta sig permanent i Sverige skulle få svenskt medborgarskap och därmed rösträtt vid riksdagsval. Framför allt skulle de lågutbildade drabbas hårdast. Den grupp kvinnor som saknar en utbildning från sitt hemland och som idag är långt från arbetsmarknaden är redan i dag en utsatt grupp och risken är att detta kommer påverka deras situation i högre grad.

Kostnaden för att genomföra proven skulle innebära ett stort hinder för låginkomsttagare att ansöka om medborgarskap. Särskilt hårt skulle det slå mot de som av olika skäl kommer behöva flera försök för att klara testen. Möjligheten att bli svensk medborgare ska inte vara avhängt vilken inkomst man har. Även de som har försörjningsstöd ska kunna bli svenska medborgare.

Det kommer även oönskade effekter ur ett demokratiskt perspektiv eftersom det kan medföra att utlandsfödda som är permanent bosatta i Sverige sedan många år kommer att sakna rösträtt i riksdagsvalen. Att erhålla medborgarskap är dessutom en katalysator för en bättre ställning på arbetsmarknaden och för individens politiska och sociala engagemang, något som såväl nationell som internationell forskning visar. Med tanke på att ett medborgarskap och en inkludering spelar en positiv roll i integrationsprocessen är ett införande av språkrav djupt problematiskt.

Det är inte integrationspolitiken som har misslyckats, det är jämlikhetspolitiken som har misslyckats. Andelen utlandsfödda i Sverige som arbetar är högre än den genomsnittliga andelen inrikes födda med arbete i OECD. Men utlandsfödda – och deras barn – har i genomsnitt lägre löner, tyngre arbeten och är oftare formellt överkvalificerade i sina yrken. Däri ligger problemet. Och i den bostadspolitik som lett till en skriande bostadsbrist, bostadssegregation och rika kommuner som stänger vanligt folk ute. Vi vill skapa ett inkluderande samhälle genom att minska klyftorna.

Särskilt uttalande gjordes av Christina Wallmark (SD) enligt följande.

Sverigedemokraterna anser likt utredningen, att det enligt lag ska ställas krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för att förvärva svenskt medborgarskap för den som är 16-66 år. Undantag från kravet för ska också kunna ges om möjlighet saknas för språkinläring som ligger utanför individens kontroll, till exempel för person som på grund av funktionsnedsättning inte kan lära sig svenska.

Bakgrunden till vårt ställningstagande är att det svenska språket är nyckeln till att känna delaktighet och inkludering. Det faktum att ökade krav för medborgarskap minskar efterfrågan på detsamma ser vi inte som något problem då ökade krav för att få medborgarskap på sikt främjar förståelse, tillhörighet och sammanhållning för dem vars avsikt är att stanna och bli en del av vårt samhälle.

Likväl som att inneha rätten att dela ut medborgarskap borde myndigheterna ha rätt att dra tillbaka medborgarskapet från dem som har lämnat felaktiga uppgifter. Folkrådet ger Sverige den möjligheten och alla de övriga nordiska länderna har tagit den.”

Ersätтарыttrande gjordes av Anna Rantala Bonnier (Fi) enligt följande.

Vi delar uppfattningen att det är önskvärt att människor som avser att permanent bosätta sig i Sverige erhåller svenska språkkunskaper som även underlättar en vidare integration i samhället. Kunskaper i svenska språket och grundläggande samhällskunskap har stor betydelse för möjligheten att få arbete och i övrigt integreras i det svenska samhället. Men detta förslag är ett paradigmskifte i hur vi historiskt sett på rättigheter i Sverige. Den linje som tidigare rått har sett rättigheter som en nyckel till integration som ska öppna upp dörrar, medan detta förslag innebär ett skifte mot att betrakta rättigheter i samhället som belöningar vissa kan få om de mot alla odds lyckas ta sig igenom dessa stängda dörrar. Ett sådant skifte i synen på rättigheter får inte bara konsekvenser för de som omfattas av det, utan för alla i samhället. Vi motsätter oss en sådan utveckling.

Det finns ingen tvekan om att språk och kunskap om samhället är en viktig del av allas våra möjligheter att vara en del av samhället. Dock finns det ingen forskning som visar att språkrav ger positiva effekter för utveckling av språkkunskap. Istället är det andra faktorer som påverkar möjligheten till effektiv språkinläring som till exempel trygghet och aspekter rörande språkundervisningens kvalitet. Om man vill ge bättre förutsättningar för inläring av

svenska språket bör samhället alltså istället ge möjlighet till SFI från dag ett, trygga permanenta uppehållstillstånd och satsa på kvalitetshöjning av SFI.

Forskningen visar att ett språkrav som ett villkor för att få svenskt medborgarskap riskerar leda till lägre, fördröjd samt en mer selektiv naturalisering. Den forskning som gjorts om konsekvenserna av införandet av integrationskrav i Nederländerna och i Danmark visar att det finns en stor sannolikhet att denna åtgärd kommer innebära en försämrad inkludering i samhället. Om utvecklingen i Sverige skulle följa samma mönster skulle de förändrade reglerna riskera att innebära att mindre än hälften av de som har för avsikt att bosätta sig permanent i Sverige skulle få svenskt medborgarskap och därmed rösträtt vid riksdagsval. Framför allt skulle de lågutbildade drabbas hårdast. Den grupp kvinnor som saknar en utbildning från sitt hemland och som idag är långt från arbetsmarknaden är redan i dag en utsatt grupp och risken är att detta kommer påverka deras situation i högre grad.

Kostnaden för att genomföra proven skulle innebära ett stort hinder för låginkomsttagare att ansöka om medborgarskap. Särskilt hårt skulle det slå mot de som av olika skäl kommer behöva flera försök för att klara testen. Möjligheten att bli svensk medborgare ska inte vara avhängt vilken inkomst man har. Även de som har försörjningsstöd ska kunna bli svenska medborgare.

Det kommer även oönskade effekter ur ett demokratiskt perspektiv eftersom det kan medföra att utlandsfödda som är permanent bosatta i Sverige sedan många år kommer att sakna rösträtt i riksdagsvalen. Att erhålla medborgarskap är dessutom en katalysator för en bättre ställning på arbetsmarknaden och för individens politiska och sociala engagemang, något som såväl nationell som internationell forskning visar. Med tanke på att ett medborgarskap och en inkludering spelar en positiv roll i integrationsprocessen är ett införande av språkrav djupt problematiskt.

Det är inte integrationspolitiken som har misslyckats, det är jämlikhetspolitiken som har misslyckats. Andelen utlandsfödda i Sverige som arbetar är högre än den genomsnittliga andelen inrikes födda med arbete i OECD. Men utlandsfödda – och deras barn – har i genomsnitt lägre löner, tyngre arbeten och är oftare formellt överkvalificerade i sina yrken. Däri ligger problemet. Och i den bostadspolitik som lett till en skriande bostadsbrist, bostadssegregation och rika kommuner som stänger vanligt folk ute. Vi vill skapa ett inkluderande samhälle genom att minska klyftorna.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Tina Kratz m.fl. (V) enligt följande.

Vi delar uppfattningen att det är önskvärt att invandrare som avser att permanent bosätta sig i Sverige erhåller svenska språkkunskaper som även underlättar en vidare integration i samhället. Kunskaper i svenska språket och grundläggande samhällskunskap har stor betydelse för möjligheten att få arbete och i övrigt integreras i det svenska samhället.

Men att ställa ett språkrav som ett villkor för att få svenskt medborgarskap leder till lägre, fördröjd samt en mer selektiv naturalisering bland invandrare. Den forskning som gjorts om konsekvenserna av införandet av integrationskrav i Nederländerna och i Danmark visar att det finns en stor sannolikhet att denna åtgärd kommer innebära en försämrad inkludering i samhället. Om utvecklingen i Sverige skulle följa samma mönster skulle de förändrade reglerna riskera att innebära att mindre än hälften av de invandrade som har för avsikt att bosätta sig permanent i Sverige skulle få svenskt medborgarskap och därmed rösträtt vid riksdagsval. Framför allt skulle de lågutbildade drabbas hårdast. Den grupp kvinnor som saknar en utbildning från sitt hemland och som idag är långt från arbetsmarknaden är redan i dag en utsatt grupp och risken är att detta kommer påverka deras situation i högre grad.

Det kommer även oönskade effekter ur ett demokratiskt perspektiv eftersom det kan medföra att invandrare som är permanent bosatta i Sverige sedan många år kommer att sakna rösträtt i riksdagsvalen. Att erhålla medborgarskap är dessutom en katalysator för en bättre ställning på arbetsmarknaden och för individens politiska och sociala engagemang, något som såväl nationell som internationell forskning visar. Med tanke på att ett medborgarskap och en inkludering spelar en positiv roll i integrationsprocessen är ett införande av språkkrav djupt problematiskt.

Särskilt uttalande gjordes av Karin Wallin (SD) enligt följande.

Vi efterfrågar ett förtydligande kring förvaltningens bedömning om att ”det är av mycket stor vikt att både män och kvinnor, i olika åldrar och med varierande utbildnings- och språk bakgrund även i fortsättningen ska ha möjlighet att bli svenska medborgare.”

Från vilken utgångspunkt tar förvaltningen detta ställningstagande ifrån? Och för vem eller vilka är det av stor vikt? För den enskilda personen eller för samhället i stort? Och på vilket sätt är det viktigt?

Vi skulle vilja att den av regeringen utsedda särskilda utredaren ger ett tydligt på det som förvaltningen påstår i sitt uttalande på ett genomgripande, tydligt och faktabaserat sätt om ”det är av mycket stor vikt att både män och kvinnor, i olika åldrar och med varierande utbildnings- och språkbakgrund även i fortsättningen ska ha möjlighet att bli svenska medborgare.”

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Rashid Mohammed m.fl. (V) och Anna Jonazon m.fl. (S) enligt följande.

Vi delar uppfattningen att det är önskvärt att invandrare som avser att permanent bosätta sig i Sverige erhåller svenska språkkunskaper som även underlättar en vidare integration i samhället. Kunskaper i svenska språket och grundläggande samhällskunskap har stor betydelse för möjligheten att få arbete och i övrigt integreras i det svenska samhället. Det mänskligt behövt för att lära sig svenska är trygghet, en bra SFI-undervisning av hög kvalitet och att det finns arbete.

Men att ställa ett språkkrav som ett villkor för att få svenskt medborgarskap leder till lägre, fördröjd samt en mer selektiv naturalisering bland invandrare. Den forskning som gjorts om konsekvenserna av införandet av integrationskrav i Nederländerna och i Danmark visar att det finns en stor sannolikhet att denna åtgärd kommer innebära en försämrad inkludering i samhället. Om utvecklingen i Sverige skulle följa samma mönster skulle de förändrade reglerna riskera att innebära att mindre än hälften av de invandrade som har för avsikt att bosätta sig permanent i Sverige skulle få svenskt medborgarskap och därmed rösträtt vid riksdagsval. Framför allt skulle lågutbildade drabbas hårdast, vilket med stor sannolikhet innebär att kvinnor som saknar en utbildning och som redan idag är långt från arbetsmarknaden kommer drabbas hårdast och deras situation blir än mer utsatt.

Det finns forskning som ger stöd åt slutsatsen att ju fler integrationskrav ett land ställer (alltså inte bara språk- och/eller samhällskunskapskrav), desto starkare är den ekonomiska integrationen.¹⁵ Studien ifråga är dock en tvärsnittsstudie och resultaten måste som nämnts ovan tolkas med försiktighet. Det finns inget stöd för att ökade integrationskrav också leder till ökad social eller politisk integration.

Det kommer även oönskade effekter ur ett demokratiskt perspektiv eftersom det kan medföra att invandrare som är permanent bosatta i Sverige sedan många år kommer att sakna rösträtt i riksdagsvalen. Att erhålla medborgarskap är dessutom en katalysator för en bättre ställning på arbetsmarknaden och för individens politiska och sociala engagemang, något som såväl nationell som internationell forskning visar. Med tanke på att ett medborgarskap och en

inkludering spelar en positiv roll i integrationsprocessen är ett införande av språkrav djupt problematiskt. Kostnaden för provet menar vi kommer utgöra ett hinder för att ansöka om medborgarskap, i synnerhet för de som inte har arbete eller en låginkomst. Därför är det av stor vikt att säkerställa att stadens riktlinjer för ekonomiskt bistånd inkluderar de kostnader för ansökan medborgarskap som regel, det vill säga att ett om ett formellt språkrav ska ställas bör detta räknas in som skälig levnadsnivå för individen. Annars urholkas rättigheterna för de som redan idag tillhör utsatta grupper ytterligare, en svagare socioekonomisk ställning skulle också leda till försvagade demokratiska rättigheter – det är helt oacceptabelt".

Ersättaryttrande gjordes av Karin Ploen (Fi) enligt följande.

Om jag hade haft rösträtt hade jag yrkat avslag på förslaget och istället anfört följande:

Vi instämmer i att både samhällskunskap och språk är viktiga delar i integrationsprocessen, det minskar avståndet mellan människor och gör att risken för att hamna i utanförskap blir mindre. Syftet med förslaget är att stärka medborgarskapets status och främja ett inkluderande samhälle. Vi är mycket tveksamma till hur den här typen av tester skulle främja ett inkluderande samhälle och vi ifrågasätter starkt resursanvändningen. Vi förordar istället att fokus och resurser i första hand ska läggas på att kvalitetssäkra och förbättra undervisningen i både svenska och samhällskunskap (inom bland annat SFI).

Södermalms stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Charlotte Lilja Pittuco (V) enligt följande.

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att människor som avser att permanent bosätta sig i Sverige inhämtar svenska språkkunskaper och grundläggande samhällskunskap. Det ökar möjligheter till självständig interaktion med samhället och bereder därmed goda förutsättningar till en bra integration samt att med god fart komma in i egen försörjning.

Förslaget som SOU 2021:2 lägger innebär ett paradigmskifte i hur Sverige historiskt sett på rättigheter. Med detta förslag villkoras rättigheter i samhället och betraktas som belöningar. Ett sådant skifte i synen på rättigheter får konsekvenser för alla i samhället. Vänsterpartiet motsätter sig en sådan utveckling. Det finns ingen beprövad forskning som visar att språkrav ger positiva effekter för utveckling av språkkunskap. Istället är det andra faktorer som påverkar möjligheten till effektiv språkinläring. Exempelvis är en förutsägbar tillvaro över tid en trygghetsfaktor som bidrar starkt till god språkutveckling och förförståelse till samhällets uppbyggnad. Forskningen visar däremot att tidigt erbjuda vuxna och barn möjlighet till undervisning av god kvalitet är väl investerade resurser.

Forskningen visar också att språkrav som ett villkor för att få svenskt medborgarskap riskerar leda till lägre, fördröjd samt en mer selektiv naturalisering. Den forskning som gjorts om konsekvenserna av införandet av integrationskrav i bland annat Nederländerna och i Danmark bekräftar att sannolikheten är stor att en åtgärd av detta slag innebär försämrade möjligheter till inkludering i samhället. Framför allt skulle de lågutbildade kvinnorna drabbas hårdast. Den grupp kvinnor som saknar en utbildning från sitt hemland och som idag är långt från svensk arbetsmarknad riskerar att exkluderas i högre grad med detta förslag. Med en barnkonsekvensanalys förmodas barnen påverkas negativt av att vårdnadshavare har starkt kringskurna möjligheter till interaktion i samhället.

Ur ett demokratiskt perspektiv kan förslaget om att villkora medborgarskap på detta sätt medföra att utlandsfödda som är permanent bosatta i Sverige sedan många år kan komma att sakna rösträtt i riksdagsvalen. Nationell och internationell forskning visar att medborgarskap är en katalysator för en bättre ställning på arbetsmarknaden och för individens politiska och sociala engagemang.

Vänsterpartiets ambition är generellt att bygga ett inkluderande samhälle genom att minska klyftorna. Det är inte integrationspolitiken som har misslyckats i Sverige år 2021 – det är jämlikhetspolitiken som har misslyckats.

Särskilt uttalande gjordes av Christina Wallmark (SD) enligt följande.

Sverigedemokraterna anser likt utredningen, att det enligt lag ska ställas krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för att förvärva svenskt medborgarskap för den som är 16-66 år. Undantag från kravet ska kunna ges om möjlighet saknas för språkinläring om orsaken ligger utanför individens geten kontroll, till exempel för person som på grund av funktionsnedsättning inte kan lära sig svenska.

Bakgrunden till vårt ställningstagande är att det svenska språket är nyckeln till att känna delaktighet och inkludering. Det faktum att ökade krav för medborgarskap minskar efterfrågan på detsamma ser vi inte som något problem då ökade krav för att få medborgarskap på sikt främjar förståelse, tillhörighet och sammanhållning för dem vars avsikt är att stanna och bli en del av vårt samhälle.

Likväl som att inneha rätten att dela ut medborgarskap borde myndigheterna ha rätt att dra tillbaka medborgarskapet från dem som har lämnat felaktiga uppgifter. Folkkrätten ger Sverige den möjligheten och alla de övriga nordiska länderna har tagit den.

Ersätтарыttrande gjordes av Antonia Simon (Fi) enligt följande.

Om jag hade haft rösträtt hade jag yrkat avslag på förslaget och istället anfört följande:

Vi instämmer i att både samhällskunskap och språk är viktiga delar i integrationsprocessen, det minskar avståndet mellan människor och gör att risken för att hamna i utanförskap blir mindre.

Syftet med förslaget är att stärka medborgarskapets status och främja ett inkluderande samhälle. Vi är mycket tveksamma till hur den här typen av tester skulle främja ett inkluderande samhälle och vi ifrågasätter starkt resursanvändningen. Vi förordar istället att fokus och resurser i första hand ska läggas på att kvalitetssäkra och förbättra undervisningen i både svenska och samhällskunskap (inom bland annat SFI).

Vi ifrågasätter förslaget på flera punkter:

1. Att bygga upp en kostsam struktur för att administrera proven.

Lägg istället resurser på att förbättra undervisningen.

2. Att införa provavgifter.

För den som håller på att etablera sig i ett nytt land kan de kostnaderna vara ett stort hinder som tvingar vissa att avstå från att göra testerna.

3. Att kräva att provet ska göras från 16 års ålder.

Ungdomar som är 16 år har inte gått ut gymnasiet. I andra europeiska länder som har den här typen av prov krävs de från och med 18 års ålder. Varför skulle Sverige kräva det från 16 år?

Vi ser också med oro på utredningens utgångspunkt att det skulle behövas ett tvång i form av kunskapstester för att människor ska vilja lära sig. Vi menar att det är en felaktig utgångspunkt och vill betona vikten av att ha en mänsklig utgångspunkt i frågan och sätta människors rättigheter och inkludering före tvång och måsten. De som kommer hit vill lära sig språket, de vill bli en del av samhället och huruvida de lyckas mer eller mindre bra bör snarare ses som ett mått för hur väl SFI och det stöd samhället erbjuder faktiskt lyckats med sitt uppdrag eller inte. Det är samhällets ansvar att erbjuda rätt stöd och hjälp så att alla får rätt förutsättningar att bli en del av samhället, och att lära sig svenska.

För att uppmuntra delaktighet och inkludering menar vi att fokus snarare bör ligga på en förbättrad och stärkt språkundervisning inom SFI. Att säkerställa en utbildning som kan hålla hög kvalitet, med goda förutsättningar, resurser och utbildade lärare som har tid att möta alla grupper av människor – både de med akademisk bakgrund och de som har kort skolgång bakom sig. Människor som ansöker om svenskt medborgarskap är ingen homogen grupp. Alla har olika erfarenheter, förutsättningar och därmed också inlärningsmöjligheter.